

چرا انسان به نماز خواندن محتاج است؟

رضا حیدری فرد

دانشجوی دکتری مدیریت آموزشی دانشگاه تربیت معلم تهران

وجیهه بدری

کارشناس ارشد فقه و حقوق اسلامی و دبیر آموزش و پرورش کنگاور

بیشتر نوجوانان و جوانان با خود و دیگران مطرح می‌کنند. نوجوانان در دوران کودکی با میل و رغبت به انجام امور اخلاقی و دینی و دستورات پدر و مادر می‌پردازند اما در دوره نوجوانی به راحتی حرف والدین، معلمان و مربیان را نمی‌پذیرند. به راستی چرا چنین است؟

در دوره نوجوانی، در واقع نوجوان می‌خواهد آنچه را که والدین و دیگران در دوران کودکی به او آموخته‌اند و انجام می‌داده است مجدداً مورد ارزیابی قرار دهد و با یافتن دلایل انجام امور، آگاهانه به انجام آن‌ها مبادرت کند نه اینکه صرفاً تقلید کننده باشد. «خوشبختانه بسیاری از نوجوانان نسبت به مذهب گرایش‌های بسیار مثبتی دارند و ارزش‌های مطلوب معنوی آن را تشخیص می‌دهند. نوجوانی که به خداوند و اصول مذهبی معتقد است، نه فقط هنگام مواجهه با مشکلات بلکه در سراسر زندگی روزانه، بر اعتقادات مذهبی خویش به‌عنوان بهترین راهنما

اشاره

یکی از پرسش‌های اساسی نوجوانان و دانش‌آموزان از پدران و مادران، معلمان و مربیان این است که: چرا انسان به نماز خواندن محتاج است؟ در این راستا و در جهت پاسخگویی به سؤال مذکور با طرح عناوینی چون فلسفه اقامه نماز، ویژگی‌های نماز مطلوب و مقبول به استناد آیات، روایات و کلام معصومین (ع) و نیز سخنان بزرگان تعلیم و تربیت اسلامی در حد درک و فهم نوجوانان، به آن پرداخته شده است. در خاتمه نیز به‌منظور ترغیب بیشتر نوجوانان به اقامه نماز پیشنهادهایی به اولیای مدرسه و معلمان ارائه شده است.

سرآغاز

چرا انسان به نماز خواندن محتاج است و چرا ما باید نماز بخوانیم؟ این‌ها از جمله پرسش‌هایی هستند که

در فرایند رشد، تکیه دارد و از قدرت و جرئتی که ایمان و مذهب در او پدید می‌آورد بهره‌مند می‌گردد» (نوابی‌نژاد، ۱۳۷۹: ۲۶).

با اینکه نیاز به مذهب و خداجویی و میل به پرستش خداوند و راز و نیاز با او فطری است و در وجود هر کسی بالقوه وجود دارد لازم است بررسی کنیم که این نیاز طبیعی و بالقوه را چگونه پاسخ بگوییم تا نوجوان به آرامش درونی و سعادت دنیوی و اخروی برسد و جامعه از این همه نابسامانی و ... مصون بماند. در این راستا و به استناد آیات، روایات و نظر عالمان دینی و مربیان تعلیم و تربیت، در این گفتار در حد درک و فهم نوجوان به پاسخ این سؤال پرداخته شده است.

◀ **کلیدواژه‌ها:** نماز، انسان، احتیاج به نماز

چرا انسان به نماز خواندن محتاج است؟

برخی از دلایل نیاز انسان به نماز خواندن به شرح زیر است:

۱. چون همه موجودات آسمان و زمین خداوند را تسبیح می‌گویند، بنابراین لازم است انسان نیز، که اشرف مخلوقات است، با نماز خواندن به ربوبیت خداوند اعتراف کند و بندگی خود را اظهار نماید.
۲. چون انسان مرکب از عقل و شهوت است و بی‌تردید مصون از گناه نیست، با نماز خواندن و ایستادن در مقابل خداوند به گناه خود اعتراف می‌کند و عملاً خواستار آمرزش گناهان و طلب مغفرت می‌شود.
۳. انسان براساس هوای نفس میل به افزون‌طلبی و غرور و خودخواهی دارد؛ بنابراین با نماز خواندن می‌تواند جلوی این تمایلات را بگیرد و به‌سوی عزت و عظمت حرکت کند.

۴. نماز موجب یاد خدا و دوری از غفلت و سرکشی و باعث خشوع و فروتنی و طلب افزایش مادی و معنوی می‌شود (خلیلی، ۱۳۸۵: ۱۱۳).

۵. نماز دارای آثار و برکات فردی و جمعی است و به تعبیر امام خمینی (ره) نماز معجون الهی است که برای درمان تمام دردها و نقص‌های نفوس فراهم آمده است (امام خمینی، ۱۳۸۵: ۱۳).

۶. خدا نماز را برای پاک بودن انسان از کبر و خودپسندی واجب کرده است (دشتی، ۱۳۸۲، حکمت ۲۵۲).

۷. نماز باعث دور شدن شیطان از انسان می‌شود (سوره ص، آیات ۸۳-۸۲).

۸. باید توجه داشت که ایمان به خداوند، نبوت و معاد کافی نیست بلکه اطاعت و تسلیم در برابر او نیز لازم است. بنابراین، خواندن نماز و سجده کردن برای دوری گزیدن از کبر و غرور است. چراکه ابلیس اعتقاد به خدا، نبوت و معاد داشت اما کبر و غرور سبب رانده شدن او از درگاه خداوند شد (قرآنی، ۱۳۸۳، سوره ص: ۱۲۹).

۹. نماز خواندن دستور خداوند است. خداوند راه یافتن در مسیر کمال و سعادت و وسیله تقرب خویش را نماز معرفی کرده است.

۱۰. نماز ذکر و یاد خداست. با نماز خواندن انسان در هر نوبت از شبانه‌روز معنای آفرینش و مسیر تعالی را هر بار برای خود بازگو می‌کند تا دچار نسیان و فراموشی نشود و مسیر را گم نکنند.

۱۱. همه مشکلات انسان بر اثر نادانی نیست بلکه پاره‌ای از مشکلات وی بر اثر نسیان و فراموشی است. چنانچه آدم همه علم را داشت و آنچه که باعث وسوسه‌پذیری و شکست اراده وی شد نداشتن ذکر بود (سوره بقره، آیه ۳۱).

بنابراین نماز خواندن باعث توجه انسان به خداوند و موجب قرب و نزدیکی به او و در نتیجه فلاح و رستگاری وی خواهد شد (باقری، ۱۳۷۶: ۱۳۶).

۱۲. حضرت علی (ع): نماز موجب نزدیکی هر پارسایی به خداست (دشتی، ۱۳۸۲، حکمت ۱۳۶).

۱۳. نماز خلاصه و عصاره قرآن و باب ورود به گلگشت در گلستان آن و کوچ کردن از هیچ به‌سوی همه چیز است.

۱۴. نماز مهم‌ترین اعمال دینی است که اگر قبول درگاه خداوند عالم شود، عبادت‌های او هم قبول می‌شود و اگر پذیرفته نشود اعمال دیگر هم قبول نمی‌شود (آیت‌الله بهجت، ۱۳۸۰: ۱۲۰).

۱۵. نماز از جمیع عبادات جامع‌تر و کامل‌تر است (امام خمینی، ۱۳۸۵: ۱۱۱).

۱۶. نماز کلید حل مشکلات زندگی و رمز پاسخ یافتن به مسائل علمی است.

۱۷. نماز وسیله راز و نیاز با خداوند و آرامش‌دهنده قلب هاست؛ الا بذكر الله تطمئن القلوب.

با اینکه نیاز به مذهب و خداجویی و میل به پرستش خداوند و راز و نیاز با او فطری است و در وجود هر کسی بالقوه وجود دارد لازم است بررسی کنیم که این نیاز طبیعی و بالقوه را چگونه پاسخ بگوییم تا نوجوان به آرامش درونی و سعادت دنیوی و اخروی برسد

۱۸. فلسفه اقامه نماز احساس حضور عبد در پیشگاه معبود است و این احساس باعث می شود عبد دائماً مراقب گفتار و کردار خود باشد. و در صدد اصلاح خویش برآید.

ویژگی های نماز مطلوب و مقبول کدام اند؟

نماز جسمی دارد و روحی، کالبدی دارد و جانی. بسیاری از ما تنها با جسم و کالبد نماز آشناییم و از روح و جان آن بیگانه و محروم. آنان که نمازشان روح دارد و زنده است، از حیات طیبه و پاک بهره مندند، نمازشان به آنان صبر و پایداری می بخشد، از ارتکاب گناه بازشان می دارد، نورشان می بخشد و وجودشان را تابناک می سازد (شیروانی، ۱۳۸۵: ۱۲).

ویژگی های نماز مطلوب و مقبول به شرح زیر است:

۱. انسان باید در حال نماز خواندن حضور قلب داشته باشد. چراکه پیامبر (ص) می فرماید: به درستی که از نماز سودی به تو نمی رسد جز به مقداری که توجه قلبی و اقبال درونی داشته باشد (همان منبع).
۲. قبولی نماز به اقبال قلب است و اگر اقبال قلب نباشد نماز از درجه اعتبار ساقط و لایق محضر حق نیست. قبولی نماز شرط قبولی سایر اعمال است و اگر نماز قبول نشود، به اعمال دیگر اصلاً نظر نکنند (امام خمینی، ۱۳۸۵، ص ۴۲).
۳. راه تحصیل حضور قلب در نماز مبارزه جدی با هجوم افکار پراکنده و آشفته و در واقع رفع انگیزه های هجوم این افکار به ذهن انسان است.
۴. برای حضور قلب در نماز باید علل و اسباب افکار پراکنده را، که در هنگام نماز خواندن به ذهن انسان خطور می کند، شناخته و آن ها را از بین ببرد.
۵. نماز خواندن با اخلاص، شرط مصونیت از دام های ابلیس است.

پیشنهادهایی به مربیان و اولیای مدرسه

مدارس باید برای تربیت دینی دانش آموزان برنامه ای منطبق بر نیازها و رشد عقلی آن ها داشته باشند. لذا در این راستا پیشنهادهای زیر ارائه می شود:

۱. مدیر مدرسه با هماهنگی و همکاری شورای معلمان، انجمن اولیا و مربیان و شورای دانش آموزی در تنظیم برنامه عملیاتی یکساله مدرسه جهت رسیدن به اهداف آموزشی و

پرورشی، نقش و جایگاه نماز جماعت و جمعه را مشخص نماید و آن را یکی از اولویتهای کاری خود قرار دهد.

۲. مدیر مدرسه کتابخانه آموزشی را به کتب، مجلات و نرم افزارهای رایانه ای در راستای پاسخ گویی به سؤالات دانش آموزان پیرامون فلسفه نماز و مسائل اعتقادی و دینی مجهز نماید.

۳. مدیر، معلمان و مربیان، به عنوان الگو، دانش آموزان را با گفتار و کردار خود به سوی انجام اعمال عبادی، از جمله نماز خواندن، تشویق نمایند.

۴. مدیر و اولیای مدرسه با عنایت به شناخت دوره نوجوانی زمینه رشد معرفت دینی دانش آموزان را فراهم آورند و برای پاسخ به سؤالات نوجوانان، علاوه بر معرفی منابع معتبر و ارائه شواهد مستدل، برای تبیین مسائل، با برپایی همایش ها و دعوت از متخصصان دینی بر رشد و معرفت دینی آنان بیفزایند.

۵. برای افزایش غیرمستقیم معرفت دینی و تقویت پیوند نوجوانان با معارف دینی، فعالیت های تحقیقی و هنری، شعر و... را گسترش دهند.

۶. مدیر مدرسه بهترین مکان مدرسه را به عنوان نمازخانه انتخاب نماید و به کار تزیین و نظافت آن اهتمام ویژه داشته باشد.

۷. اولیای مدرسه تلاش کنند اصول دینی را مطابق با قوانین طبیعی و علمی و با پرهیز از خرافات در اختیار نوجوانان قرار دهند.

۸. مدارس شناخت مراجع تقلید دینی و معرفی آن ها را به دانش آموزان در رؤس برنامه های تربیتی و دینی خود قرار دهند.

۹. دانش آموزان را با بخش احکام نماز از طریق برگزاری کلاس های آموزشی و یا برگزاری مسابقات متعدد آشنا نمایند.

۱۰. مدیر و معلمان مدرسه در برنامه های تشویقی خود، علاوه بر شاخص فعال بودن در زمینه های درسی و علمی، شاخص مهم عمل به فرائض و توجه به نماز را نیز جهت تقدیر از دانش آموزان لحاظ کنند.

۱۱. نظر به اینکه رشد دینی نوجوان پس از خانه در مدرسه تحقق می یابد، معلمان باید با فراهم آوردن زمینه های عمل به احکام دین، نوجوانان را ترغیب و تشویق کنند و رشد دینی آنان را تسهیل بخشند (حیدری فرد، ۱۳۸۵: ۵۲).

